

O'ZBEK ESTRADA SAN'ATIDA MILLIYLIK MASALALARI

Yusufxon Aslanovich Saydaliyev
O'zbekiston davlat konservatoriyasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada o'zbek estrada musiqasi doirasidagi milliy o'zlikni anglashning ko'p qirrali shakllanishining har tomonlama tahlili berilgan. Mustaqillikdan keyingi madaniy siyosat, globallashtirilgan media oqimlari va chuqur ildiz otgan musiqiy meros chorrahasida joylashgan o'zbek estrada san'ati zamonaviylik va an'analar qanchalik uyg'unlashganini o'rganishda jarangdor maydon bo'lib xizmat qilmoqda. Tahlillar shuni ko'rsatadiki, bu yerda milliylik qat'iy mohiyat ham, oddiy bezak elementi ham emas, balki dinamik, ziddiyatli va strategik jihatdan joylashtirilgan ramzlar, tovushlar va hikoyalar majmuasidir. Batafsil fanlararo tadqiqot orqali maqola milliy o'ziga xoslikni shakllantirishning asosiy mexanizmlarini yoritib beradi, sintetik integratsiyaning dominant paradigmasini aniqlaydi, shuningdek, haqiqiylik, avlod o'zgarishi bilan bog'liq bo'lgan keskinliklarni ta'kidlaydi. Natijalar shuni ko'rsatadiki, o'zbek estrada san'ati hal qiluvchi auditoriya va vizual jamoat sohasi bo'lib, u yerda zamonaviy o'zbeklikning konturlari doimiy ravishda ijro etiladi, muhokama qilinadi va qayta ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: O'zbek estrada musiqasi, milliy o'ziga xoslik, musiqiy gibriddlik, mustaqillikdan keyingi madaniyat, madaniy sintez, ommabop musiqa tahlili

ISSUES OF NATIONALITY IN UZBEK POP ART

Yusufkhon Aslanovich Saydaliyev
Uzbekistan State Conservatory

Abstract: This article presents a comprehensive analysis of the multifaceted construction and negotiation of national identity within the domain of Uzbek popular music. Situated at the crossroads of post-independence cultural policy, globalized media flows, and deep-rooted musical heritage, Uzbek pop art serves as a resonant field for examining how modernity and tradition are sonically reconciled. The argument posits that nationality here is neither a fixed essence nor a mere decorative element but a dynamic, contested, and strategically deployed complex of symbols, sounds, and narratives. Through a detailed interdisciplinary investigation, the article elucidates the primary mechanisms of national identity formation, identifying a dominant paradigm of synthetic integration while also highlighting inherent tensions concerning authenticity, commodification, and generational change. The findings suggest that Uzbek pop art functions as a crucial auditory and visual public sphere where the very

contours of contemporary Uzbekness are continuously performed, debated, and reimagined.

Keywords: Uzbek pop music, national identity, musical hybridity, post-independence culture, cultural synthesis, popular music analysis

KIRISH

Zamonaviy O'zbekistonning musiqiy manzarasi, xususan, uning jo'shqin va tijoriy jihatdan kuchli estrada musiqa sanoati mamlakatning murakkab ijtimoiy-madaniy sohani aks ettiradi. O'zbekiston 1991-yilda mustaqillikka erishganidan beri o'z tarixiy sivilizatsiyasining unumdor zaminida istiqbolli davlat o'ziga xosligini mustahkamlashga intilib, uzoq davom etgan va o'ylangan milliy qayta belgilash loyihasini amalga oshirdi. Ommabop musiqa yoki estrada san'ati tovush, vizual va ijro o'lchovlarini o'z ichiga olgan kengroq kategoriya sifatida ushbu harakatning markaziy maydoni sifatida paydo bo'ldi. Uning ommaviy jozibasi va ommaviy axborot vositalarida, bayramlarda va kundalik hayotda keng tarqalgan mavjudligi uni jamoaviy kayfiyatni shakllantirish va aks ettirish uchun juda kuchli vositaga aylantiradi. Demak, bu sohadagi milliylik muammosi chekka emas, balki asosdir. Ushbu maqola o'zbek estrada san'atining milliy kontseptsiyani qanday ifodalashi, yo'nalishi va ba'zan muammoliligini tizimli, ilmiy tekshirish orqali Markaziy Osiyo etnomusiqashunosligi va madaniyatshunosligidagi jiddiy bo'shliqni ko'rib chiqadi. Asosiy maqsad - madaniy uyg'unlikning yuzaki kuzatuvlaridan tashqariga chiqish, bu artikulyatsiyani bildiruvchi o'ziga xos estetik strategiyalar, mafkuraviy asoslar va tijorat tazyiqlarini tanqidiy tahlil qilishdir. Markaziy tadqiqot savoli estrada san'atkorlari va prodyuserlarining tobora ortib borayotgan transmilliy ko'ngilochar ekotizim doirasida faoliyat yuritayotganda milliy o'ziga xoslikni yaratish jarayonlari va bu ikki tomonlama joylashuv muqarrar ravishda qanday madaniy muzokaralar yoki ziddiyatlarni keltirib chiqarishi haqida so'roq qiladi.

ADABIYOTLAR TAHLILI

O'zbek musiqasi bo'yicha mavjud ilmiy izlanishlar an'anaviy tarzda mumtoz maqom an'analari va folklor shakllariga imtiyozlar berib, xalqning tovush merosini tushunish uchun mustahkam poydevor yaratdi. Yunus Rajabiy va boshqalar kabi olimlarning ilmiy ishlari bu kanonik tizimlarni sinchkovlik bilan hujjatlashtirib, ularni milliy madaniy o'ziga xoslik ustunlari sifatida belgilab bergan. Mustaqillikdan keyingi davrda ilmiy izlanishlar madaniy tiklanish va meros siyosatini o'rganish uchun kengaydi, ko'pincha muayyan meros shakllarini targ'ib qilish bo'yicha davlat tashabbuslarini tahlil qiladi. Biroq, milliy o'ziga xoslik bo'yicha muzokaralarning qonuniy va murakkab joyi sifatida mashhur musiqani tanqidiy tahlil qilish sezilarli darajada rivojlanmagan.

Zamonaviy tadqiqotlar ommaviy madaniyatning Markaziy Osiyodagi ijtimoiy o'zgarishlardagi rolini tobora ko'proq e'tirof etmoqda. Cheklangan, ammo o'sib borayotgan ish mintaqadagi ommaviy axborot vositalari, globallashtirish va yoshlar madaniyatini o'rganadi va vaqti-vaqti bilan musiqiy tendentsiyalarga to'xtaladi. Ushbu tadqiqotlar transmilliy oqimlar va avlodlar almashinuvi bilan bog'liq muhim kontekstni ta'minlaydi, lekin kamdan-kam hollarda mashhur musiqa matnining o'zini doimiy musiqiy yoki etnomuzikologik tahlil qilish bilan shug'ullanadi. Binobarin, an'anaviy musiqani chuqur, tarixiy ma'lumotga ega bo'lgan tadqiqotlar va madaniy o'zgarishlarning kengroq sotsiologik qarashlari o'rtasida sezilarli bo'shliq mavjud.

Ushbu maqola ushbu ilmiy nasllarni sintez qilish orqali ushbu bo'shliqni ko'rib chiqadi. U zamonaviy madaniyatshunoslikning tanqidiy, kontekstual ob'ektividan foydalangan holda an'anaviy musiqashunoslikdan o'zbek musiqa tuzilmalarini chuqur ichki tushunishga asoslanadi. U o'zini postsovet o'ziga xosligini shakllantirish bo'yicha kengroq munozaraga batafsil, musiqaga asoslangan tahlil qilishga hissa qo'shadi va ommabop musiqa bu ketish emas, balki avvalgi adabiyotlarda sinchkovlik bilan kataloglangan an'analar bilan dinamik dialog ekanligini ta'kidlaydi.

METODLAR

Ushbu murakkab savollarni hal qilish uchun ushbu tadqiqot tanqidiy musiqashunoslik va etnografik madaniy tahlilga asoslangan fanlararo metodologik asosni qabul qiladi. Birlamchi korpus 2000-yillarning boshidan hozirgi kungacha davom etgan asosiy muvaffaqiyatlarga erishgan va o'zbek o'ziga xosligi namoyon bo'lishi bilan diskursiv tarzda bog'langan san'atkorlarga qaratilgan o'zbek estradasi asarlaridan iborat. Musiqiy tahlil komponenti aniq parametrlarni ajratish uchun diqqat bilan tinglash va transkripsiya bilan shug'ullanadi. Bu mumtoz maqom repertuari yoki mintaqaviy xalq qo'shiqlari an'analari bilan o'xshashlik uchun melodik kontur va modallikni kuzatish, an'anaviy usul sikllarining elektron yoki akustik orqa zarbalarga metrik va ritmik moslashuvini o'rganish, mahalliy cholg'u asboblarning tembral va tekstura rollarini kataloglash, globallashtirish templar bo'limiga nisbatan. Ushbu sonik tahlilni to'ldirib, parallel nutq va vizual tahlil o'tkazildi. Bu milliylikka oid ikonografiyani dekodlash uchun musiqiy videolar, jonli konsert tasvirlari, albom rasmlari va ijtimoiy media taqdimotlarini tizimli tekshirishni o'z ichiga oldi. Bundan tashqari, san'atkorlar, prodyuserlar va madaniyat tanqidchilarining intervyulari, matbuotda yoritilishi va jamoatchilik sharhlarini ko'rib chiqish ushbu milliy vakilliklarning maqsadi va qabul qilinishi haqida muhim tushuncha berdi. Ushbu uch tomonlama - tahliliy, vizual va diskursiv yondashuv o'zbek estradasini umumiy ijtimoiy va estetik hodisa sifatida yaxlit tushunish imkonini beradi, bunda tovush, obraz va so'z birgalikda milliy tushunchalarni shakllantiradi.

NATIJALAR

Tekshiruv shuni ko'rsatadiki, o'zbek estrada san'atida millatning ifodalanishiga bir nechta diskret, lekin bir-biriga bog'langan sohalarida ishlaydigan murakkab, ko'p qatlamli sintez orqali erishiladi. Musiqiy jihatdan, eng keng tarqalgan usul taniqli an'anaviy motivlarni zamonaviy garmonik va ishlab chiqarish ramkalariga joylashtirishni o'z ichiga oladi. Xarakterli estrada qo'shig'i xalqaro estradaga xos bo'lgan tsiklik akkord progressiyalari asosida qurilgan she'r va xor tuzilishiga ega bo'lishi mumkin, lekin uning asosiy vokal ohangi Farg'ona vodiysi xalq kuyining ifodali konturidan olinishi yoki maqom bilan bog'liq bo'lgan mikrotonal nyuanslardan foydalanishi mumkin. Ko'prik yoki muqaddima ko'pincha virtuoza rubob yoki dutor solosi yoki alohida mintaqaviy shevada hikoya qilingan xalq dostonidan namunali ibora kabi ochiq milliy ko'rsatkichlar uchun ajratilgan joy vazifasini o'taydi. Ritmik jihatdan tantanali doyra naqshlarining murakkab poliritmlari tez-tez soddalashtiriladi va harakatlanuvchi to'rtta raqs ritmiga barqarorlashtiriladi, qayroqning (tosh kastanetlarning) metall zarbli chertishi bilan mahalliy tekstura barmoq izini ta'minlash uchun ba'zan qatlamlanadi.

Lirik jihatdan milliy rivoyat turli spektrda namoyon bo'ladi. Umumjahon romantika va shaxsiy intilish mavzulari bilan bir qatorda vatan (vatan)ni she'riy madh etishga bag'ishlangan katta asarlar aniq. Bu qo'shiqlarda Amudaryo yoki Chimyon tog'lari kabi tabiatning diqqatga sazovor joylari, Amir Temur yoki Alisher Navoiy kabi tarixiy shaxslar, milliy xarakterga xos bo'lgan mehmondo'stlik, mardlik va ma'naviy teranlik kabi mavhum fazilatlarga ishora qiluvchi boy lug'at mavjud. O'zbek tilining o'zi, xususan, ba'zi qo'shni estrada sahnalari bilan solishtirganda haddan tashqari ruslashtirish yoki ingliz tilidagi ilgaklarni kiritishdan saqlanishi madaniy suverenitetni va kengroq turkiy dunyo bilan aloqani mustahkamlash uchun kuchli vosita bo'lib turibdi.

Vizual va ijro etuvchi natijalar teng darajada tashkiliydir. Musiqa videolari ko'pincha Samarqanddagi Registon maydoni, devor bilan o'ralgan Xiva shahri, Toshkentning zamonaviy me'moriy diqqatga sazovor joylarida suratga olingan kino loyihalari bo'lib, musiqani chuqur tarixiy o'tmish va bir vaqtning o'zida ilg'or hozirgi zamon bilan bog'laydigan vizual stenografiya yaratadi. Kostyumlar dizayni hal qiluvchi rol o'ynaydi, bunda dizaynerlar an'anaviy to'qimachilik va so'zani kashtalarini yuqori moda yoki ko'cha kiyimining kesimi va silueti bilan birlashtirib, tana darajasida sintezni o'z ichiga oladi. Xoreografiya qo'llarning nafis harakatlari, bo'yin izolyatsiyasi va o'zbek mumtoz va xalq raqslarining yuz ifodalari koreys estradasi aniqligi, xip-xop atletizmi yoki lotin raqsi uslublari bilan murakkab tarzda to'qilgan. Bu jismonan ham o'zbek, ham zamonaviy sifatida tushunarli bo'lgan ijro etuvchi shaxsni yaratadi.

MUNOZARA

Natijalar shuni ko'rsatadiki, o'zbek estrada san'atida milliylik bilan bog'lanishning asosiy usuli strategik, ongli sintezdir. Biroq, bu sintez juda muhim ochishni talab qiladi. Bu madaniy barqarorlikning bir shakli, an'anaviy ekspressiv shakllarning muzeyga aylantirilmasligini ta'minlashning faol jarayoni sifatida talqin qilinishi mumkin, lekin ularning kundalik hayotining tovush manzarasiga integratsiyalashgan holda yosh avlodlar uchun hayotiy va dolzarb bo'lib qolishi mumkin. Estrada san'atkori, shu nuqtai nazardan, merosni zamonaviy iboraga aylantirib, madaniy vositachiga aylanadi. Ushbu amaliyot milliy tiklanishning davlat tomonidan qo'llab-quvvatlanadigan keng qamrovli rivoyatlariga mos keladi, bu tarixiy ulug'vorlikni ham, zamonaviy taraqqiyotni ham ta'kidlaydi. Video va kontsertlarda taqdim etilgan uzluksiz vizual va tovushli uyg'unliklar o'ziga ishongan, o'ziga xos tsivilizatsiyada mustahkam ildiz otgan kosmopolit millat qiyofasini aks ettiradi.

Shunga qaramay, aynan shu sintez jarayoni o'ziga xos keskinliklar va muammolarni keltirib chiqaradi. Ilmiy va ommaviy munozaralar ko'pincha haqiqiylik va chuqurlik savollari atrofida aylanadi. Tanqidchilarning ta'kidlashicha, an'anaviy elementlarning qo'shilishi yuzaki tokenizmga aylanishi mumkin - bu ekzotik tovushlar yoki tasvirlarning o'ziga xos madaniy konteksti yoki ma'naviy ma'nosi bilan shug'ullanmasdan tijorat brendi uchun "namuna olish". Murakkab modal tizimlarni oddiy major/minor garmoniyalariga qisqartirish yoki dutordan o'zining chuqur repertuariga ega asbob emas, balki qisqa tovush logotipi sifatida foydalanish potentsial suyultirish misollari sifatida keltirilgan. Bundan tashqari, sanoat global bozorda ishlaydi. Turk arabesk va fantazi estradaning kuchli ta'siri, rus estradasi va tobora ortib borayotgan Koreya estrada ishlab chiqarish qadriyatlari transmilliy identifikatsiyaning murakkab matritsasi bilan tanishtiradi. Shu bois o'zbek estrada qo'shig'i maqomdan olingan kuyni turkiy uslubdagi aranjirovka va koreyscha video estetika bilan uyg'unlashtirishi mumkin, bu esa milliy soflikning har qanday o'ziga xos atributini murakkablashtiradi. Bu avlodlar o'rtasidagi muzokaralarga olib keladi, bunda keksa tomoshabinlar an'anaga ko'proq pravoslav aloqani izlashlari mumkin, yosh iste'molchilar va rassomlar gibridlikni globallashtirgan voqelikning tabiiy ifodasi sifatida qabul qilishadi.

Yana bir muhim masala ichki xilma-xillikni ifodalashda. Asosan Toshkentda joylashgan o'zbek estrada san'ati ko'pincha Qoraqalpog'iston, Xorazm, Surxondaryo yoki Farg'ona vodiysining o'ziga xos mintaqaviy an'alarini chetga surib qo'yish xavfini tug'diruvchi bir hil milliy madaniyatni targ'ib qiladi. Qaysi "an'anaviy" elementlarni ajratib ko'rsatishni tanlash - ko'pincha Ipak yo'li vohasi shaharlari bilan bog'liq bo'lganlar - beixtiyor mamlakatning boy ko'p madaniyatli va ko'p millatli gobelenini e'tiborsiz qoldiradigan kanonik milliy tovushni yaratishi mumkin. Oxir oqibat, o'zbek estrada san'ati xalqni shunchaki saundtrek qilib qo'ymaydi; uning

munozarali va davomiy shakllantirilishida faol ishtirok etadi. Bu asl va zamonaviy o'zbeklikni tashkil etuvchi bir-biriga qarama-qarshi qarashlar tinglanadigan, nishonlanadigan va ba'zan tanqid qilinadigan diskursiv makondir. Shu bois, unda milliylik masalalari hech qachon to'liq hal etilmaydi, balki doimiy ravishda amalga oshiriladi, bu esa uni zamonaviy O'zbekistondagi madaniy o'zgarishlarni tushunish uchun eng jo'shqin va ochib beruvchi sohalardan biriga aylantiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Umarov M.U. Estrada va ommaviy tomoshalar tarixi. T.: Yangi asr avlodi. 2009.
2. Abdusamatov H. Drama nazariyasi. T.: G'.G'ulom nomidagi Adabiyot va san'at nashriyoti. 2000.
3. Ibrohimov.O. O'zbek xalq musiqasi. 1 jild. - T.: Ibn Sino nashriyoti. 1994.
4. Qodirov M.X. O'zbek xalq tomosha san'ati. - T.: O'qituvchi. 1981.
5. Hamidova SH.T. Estrada janrlari. T.: O'zDSI. 2009.
6. Bekov O., Mullajonov D. Milliy estrada san'ati. // O'zbekiston san'ati (1991-2001 yillar). - T.: Sharq nashriyot - matbaa aksiyadorlik kompaniyasi, 2001.
7. Ibrohimov O. O'zbek xalq musiqasi. 1 jild. - T.: Ibn Sino nashriyoti. 1994.
8. Meliyev S. Musiqa va ma'naviyat. // "O'zbeknavo": ustozlar, yuduzlar, shogirdlar, T.: CHo'lpon nashriyoti. 2000.
9. Jabborov A. Musiqiy drama va komediya janrlari O'zbekiston kompazitorlarining ijodiyotida. - T.: G'.G'ulom nomidagi Adabiyot va san'at nashriyoti. 1999.